УДК 334.716

Єфімова Г.В., Марущак С.М.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЗАГРОЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ПЕРЕДУМОВА УПРАВЛІННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

У статті розглянуто сутність поняття «загроза» економічній безпеці підприємства (ЕБП). Проаналізовано сукупність класифікаційних ознак загроз економічній безпеці підприємства, визначено перелік основних групувальних ознак загроз, зпропоновано методи формування множини загроз економічній безпеці підприємства.

The concept «threat» of the economic security of the enterprise (ESE) is defined. A set of classification threat signs of the economic security of the enterprise is analyzed. A list of the main signs of grouping threats of the economic security of the enterprise is defined. Methods of forming the threats set of the economic security of the enterprise are proposed.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Економічна безпека підприємства (ЕБП) – це економічна категорія, яка характеризує умови функціонування підприємства, що забезпечують підприємству певний рівень стабільності та стійкості, більшу чи меншу можливість самореалізації та розширеного самовідтворення, неконтрольовані або контрольовані ним шляхом протистояння зовнішнім загрозам і запобігання внутрішнім при наявності відповідних ресурсів. Рівень ЕБП залежить від того, наскільки ефективно її керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього та внутрішнього середовища [1, с.466]. Таким чином, управління ЕБП передбачає систематизацію існуючих загроз ЕБП. Необхідно виділити типові для підприємств види загроз, визначити джерела їх виникнення, сфери прояву. Без цього зусилля, що мають на меті, якщо не запобігти в принципі (загрози контрольовані), то хоч би ослабити можливість їх виникнення і здійснення (загрози не контрольовані), виявляться неадекватними.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Серед науковців, які досліджували питання управління ЕБП і, зокрема, класифікації загроз ЕБП, можна відмітити Н. П. Карачину, С. Ф. Покропивного, А. Пекіна, К. Горячову, В. П. Мак-Мака, В. А. Гадишєва, О. Г. Поскочінову, Г. Задорожного, Г. Ляного, В. И. Ярочкіна, А. Ф. Краснікова, О. О. Мельника, О. Б. Пойзнера та ін.

О. Б. Пойзнер пропонує використовувати класифікаційний підхід до аналізу загроз ЕБП [2]. На його думку, класифікації загроз розкривають саме ті сторони діяльності підприємства, на яких мають бути зосереджені зусилля системи управління ЕБП. Ним класифіковані загрози ЕБП за видами, джерелами виникнення, сферам діяльності, виділені всередині перших двох ознак внутрішні і зовнішні загрози, усередині кожної групи - конкретні види загроз, тобто розроблені три класифікації загроз, які можуть бути покладені в основу своєрідного банку класифікацій, до якого, на думку автора, можна звернутися в ході вирішення тих чи інших завдань, пов'язаних з управлінням ЕБП. Система класифікацій загроз ЕБП, запропонована О. Б. Пойзнером, передбачає подальше уточнення.

Серед останніх досліджень питання класифікації загроз ЕБП особливо варто виділити праці О. О. Мельника, В. А. Гадишєва та О. Г. Поскочінової. О. О. Мельник пропонує систему класифікаційних ознак загроз ЕБП, приводить визначення кожної окремої ознаки, аналізує вплив внутрішніх та зовнішніх загроз на діяльність підприємства, наводить конкретні приклади загроз, що належать до тієї чи іншої групи [3, с.99]. Результати його дослідження цілком відповідають зробленому висновку, що чим детальніше підприємство

визначить загрози, притаманні саме йому, тим ефективнішими будуть результати реалізації заходів для стабілізації ситуації і нормального функціонування. Російські вчені В. А. Гадишев та О. Г. Поскочінова пропонують власну думку щодо класифікації загроз ЕБП. Зокрема, вони стверджують, що загрози, які можна нейтралізувати повною мірою, загрозами не є та пропонують виділяти загрози ЕБП, які частково піддаються нейтралізації, і загрози, які нейтралізації не піддаються [4, с.29]. Їх система класифікації загроз ЕБП переважно зорієнтована на необхідність реалізації заходів щодо саме нейтралізації (часткової) загроз.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У працях багатьох вітчизняних та російських науковців досліджуються питання класифікації загроз ЕБП, зокрема, визначено класифікаційні ознаки, види та конкретні приклади загроз. Проте проблема полягає в тому, що існує багато різних ознак, за якими пропонується систематизувати загрози ЕБП. Окрім того, думки щодо єдиної класифікаційної системи не співпадають. Також, на сьогодні не розроблені рекомендації щодо побудови системи загроз ЕБП.

Постановка завдання. Метою статті є систематизація загроз ЕБП на основі обґрунтування класифікаційних ознак та розробка рекомендацій щодо їх ідентифікації в процесі управління ЕБП.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будь-яке підприємство прагне до самореалізації та самовідтворення. Умови діяльності, сприятливі для досягнення даної мети, певною мірою створюються ним самим, тобто є внутрішніми параметрами підприємства як системи. З іншого боку, вони залежать не тільки від можливостей підприємства, тобто є параметрами системи – зовнішнього середовища, яка включає в себе досліджуване підприємство як підсистему. Умови існування та порядок формування внутрішньої структури підприємств такі, що загрози їх безпеці існують завжди. Цінність поняття загрози полягає в зручності застосування з практичної точки зору. Ряд негативних явищ в господарській діяльності підприємства носить комплексний характер, багато з них типові, вже добре відомі, описані і класифіковані, що дозволяє зручно оперувати поняттям «загроза», ідентифікуючи ті чи інші явища або комплекси явищ як певні загрози.

Під небезпекою розуміють об'єктивно існуючу можливість негативного впливу на соціальний організм, у результаті якого йому може бути заподіяний який-небудь збиток, шкода, що погіршує його стан, додає його розвитку небажану динаміку або параметри [3, с.98]. Як джерела небезпеки, у свою чергу, розуміють умови і чинники, що приховують у собі і за певних умов самі по собі або в різній сукупності виявляють ворожі наміри, шкідливі властивості, деструктивну природу.

Часто терміни «небезпека» та «загроза» вживаються разом, доповнюючи один одного. Загроза – це крайня міра небезпеки (безпосередня небезпека), а небезпека – це можлива (потенційна) загроза, в обмежених масштабах. Загальним у змісті загрози і небезпеки є їх можливість заподіяти той або інший збиток безпеці.

Небезпека – це цілком усвідомлювана, але не фатальна ймовірність завдання шкоди, зумовлена наявністю об'єктивних і суб'єктивних факторів, які мають властивості, що їх породжують. Небезпека може характеризуватися наявністю загрози, ризику і виклику. Виклик – ознака реальної небезпеки, яка вимагає реагування в цілях попередження і/або зниження можливого збитку. Ризик – ознака потенційної небезпеки понести збиток певної тяжкості і змісту. Загроза – ознака безпосередньої небезпеки нанесення збитку неточно визначеного змісту або тяжкості, можливості парирування якої точно не встановлені, це небезпека на стадії переходу з можливості у дійсність як наявна чи потенційна демонстрація готовності [5, с.31]. З цього слідує, що в процесі управління ЕБП важливим є етап систематизації всіх (якомога повніший перелік) небезпек: загроз, викликів та ризиків. Причому саме в такому порядку, бо загрози є найбільш ймовірними небезпеками і їх аналіз необхідно здійснювати в першу чергу. Аналіз викликів та ризиків також є необхідним етапом забезпечення ЕБП, оскільки, якщо не враховувати виклики чи ризики, то вони неминуче переростуть у реальну небезпеку – загрозу функціонуванню і розвитку суб'єкта господарювання.

Оскільки загрози, яким доводиться протистояти, дуже різноманітні, то виникає потреба в їх класифікаціях, які розкривають основні характеристики загроз ЕБП і в цьому своєму значенні можуть стати відправними моментами у вирішенні наукових і практичних завдань управління ЕБП.

Для досягнення мети даного дослідження потрібно вирішити такі завдання:

- визначити перелік групувальних ознак для загроз ЕБП. Або – сформулювати характеристики множини загроз ЕБП, всі їх можливі варіації – дві, три і т.д., які будуть відповідати різновидам загроз у середині даної множини. Це завдання вирішуватимемо за принципом врахування суттєвих відмінностей між різними загрозами. Таким чином, ми отримаємо основу для всіх можливих групувань загроз ЕБП. Групувальні ознаки можуть бути кількісними і якісними;
- вибрати методи формування всієї множини загроз ЕБП. Це завдання вирішуватимемо за принципом повноти інформації про всі можливі загрози. Чим більше конкретних загроз ми включимо до їх множини, тим меншою буде невизначеність, по крайній мірі щодо їх переліку.

Найперше, потрібно визначити групувальні ознаки. Як зазначалося вище, існує певний перелік таких ознак. Аналіз досліджень з питань класифікацій загроз ЕБП дозволив отримати такі результати – табл. 1.

Таблиця 1

Класифікаційні ознаки та види загроз ЕБП

Класифікаційні ознаки	Види загроз ЕБП	Автори
1	2	3
За джерелом виникнення	Зовнішні; внутрішні	Пойзнер О. Б. [2]; Мельник О. О. [3, с.100]; Гадишєв В. А., Поскочінова О. Г. [4. с.29]
За сферою виникнення		
Розташування загроз відносно об'єкта		
Залежно від суб'єктивної обумовленості	Об'єктивні; суб'єктивні	Покропивний С. Ф. [1, с.467]; Мельник О. О. [3, с.99]
За джерелом виникнення		
За сферами діяльності	В сферах інвестиції, фінансового забезпечення, конструювання, матеріального забезпечення, технічного обслуговування, виробництва, збуту	Пойзнер О. Б. [2]
За об'єктом посягання	Персоналу, майну, техніці, інформації, технологіям, діловому реноме і т. д	Гадишєв В. А., Поскочінова О. Г. [4, с.29]
Залежно від можливості запобігання	Форс-мажорні; передбачувані	Мельник О. О. [3, с.99–100]
За ознакою їх віддаленості за часом	Безпосередні; близькі (до 1 року); далекі (понад 1 рік)	
По вірогідності настання	Явні; латентні	Мельник О. О. [3, с.99]; Гадишєв В. А., Поскочінова О. Г. [4, с.29]
Міра очевидності		
В просторі	На території підприємства; прилеглою до підприємства; на території регіону, країни; на зарубіжній території	Мельник О. О. [3, с.100]

Продовження табл.

1	2	3
По мірі вірогідності	Неймовірні; маловірогідні; вірогідні; досить вірогідні; неминучі	
Залежно від величини втрат	Несуттєві; істотні; значні; катастрофічні	
Момент існування	Актуальні; потенційні	В. А. Гадишєв, О. Г. Поскочінова [4, с.29]
Частота виникнення	Постійні; випадкові	
Об'єктивність існування	Реальні; надумані	
Дія на об'єкт	Активні; пасивні	
Сфера виникнення	Правові, військово-політичні, економічні, еколого-кліматичні, культурні, соціальні, науково-технічні	
За природою виникнення	Економічні, політичні, правові, техногенні, екологічні,конкурентні, контрагентські	Мельник О. О. [3, с.99–100]
За способами здійснення	Промислове шпигунство, розкрадання, вербування і підкуп персоналу, психологічний вплив на персонал, технологічний доступ та інші	
По можливості прогнозування	Прогнозовані; непередбачені	

Пропонуємо з даного переліку групувальних ознак виділити основні й другоряд Так до основних, на нашу думку, варто віднести такі ознаки:

- за джерелами виникнення загроз відносно підприємства: зовнішні та внутріш Джерелами зовнішніх загроз є чинники зовнішнього середовища. Підприємство не м можливості уникнути їх негативного впливу, це чинники не керовані, але існ можливість пом'якшити наслідки впливу частини чинників даної групи. Джерела внутрішніх загроз є чинники внутрішнього середовища підприємства. Щодо даних гр загроз ЕБП дослідники висловлюються одностайно;
- залежно від суб'єктивної обумовленості: об'єктивні та суб'єктивні. Об'єктив виникають без участі і поза бажанням підприємства або його службовців, незалежні в прийнятих рішень, дій менеджера. Цей стан фінансової кон'юнктури, наукові відкрит форс-мажорні обставини і т. д. Їх необхідно розпізнавати і обов'язково враховувати управлінських рішеннях. Суб'єктивні загрози породжені умисними або ненавмисни діями людей, різних органів і організацій, у тому числі державних і міжнародн підприємств конкурентів. Тому і їх запобігання багато в чому пов'язане з дією суб'єктів економічних відносин;
- за сферами діяльності підприємства: у сфері інвестицій, у сфері фінансово забезпечення, у сфері конструювання, у сфері матеріального забезпечення, у сфе технічного обслуговування, у сфері виробництва, в сфері збуту. Така класифікація загр дозволяє концентрувати зусилля щодо захисту від негативного впливу конкретних загр у межах окремої сфери діяльності;
- за частотою виникнення: постійні, випадкові. Така класифікація також дозвол планувати діяльність щодо захисту від них залежно від групи: постійні – постійн контроль та захист, випадкові – своєчасне виявлення та реагування на їх поя Варто відмітити, що при плануванні заходів з нейтралізації цих видів загроз доціль врахувати інші їх характеристики, як – зовнішні чи внутрішні це загрози, високо- чи ма ймовірні;

- за ймовірністю: високоймовірні, ймовірні, малоймовірні. Така класифікація загроз дозволяє визначити порядок заходів щодо захисту від них. На перший план виступають високо ймовірнісні загрози і заходи щодо їх нейтралізації будуть першочерговими;
- за ступенем тяжкості наслідків: загрози з високою тяжкістю наслідків, що можуть привести до різкого погіршення всіх фінансово-економічних показників діяльності підприємства і припинення його діяльності або до непоправної шкоди, яка приведе до цих же наслідків в майбутньому; загрози з значною тяжкістю наслідків. У цьому випадку існує можливість нанесення підприємству таких фінансових втрат, які негативно впливатимуть на основні фінансово-економічні показники, на його діяльність в майбутньому і долаються впродовж тривалого періоду часу; загрози з низькою тяжкістю наслідків. Наслідки дії таких загроз не впливають істотно ні на стратегічні позиції підприємства, ні на його поточну діяльність.

Також пропонуємо ввести класифікацію загроз ЕБП за функціональними складовими: загрози фінансовій складовій ЕБП; загрози кадровій складовій ЕБП; загрози технологічній складовій ЕБП; загрози правовій складовій ЕБП; загрози інформаційній складовій ЕБП; загрози екологічній складовій ЕБП; загрози силовій складовій ЕБП; загрози ринковій складовій ЕБП; загрози інтерфейсній складовій ЕБП. Така класифікація загроз дозволить співставити конкретну сукупність загроз з відповідним рівнем складової ЕБП, тобто виділити об'єкт впливу та поточний рівень складової ЕБП. Порівняння в часі наявних загроз за кожною складовою та її рівнів характеризуватиме ефективність управління ЕБП.

Для планування процесу забезпечення ЕБП буде доцільно також співставлення різних групувальних ознак, наприклад, загрози внутрішні високо ймовірні, загрози внутрішні випадкові і т.ін.

Процес систематизації загроз ЕБ конкретного підприємства має підпорядковуватися системі її забезпечення. Детальна систематизація загроз дозволить на наступному кроці в системі забезпечення ЕБП планувати щодо необхідності, першочерговості, ресурсного забезпечення конкретних заходів, реалізації їх на практиці, а також оцінки їх ефективності – прогнозованої і фактичної після реалізації.

Сукупність загроз в цілому і в розрізі окремих груп за перерахованими вище ознаками буде постійно змінюватися, що пояснюється як результат управління, і як зміна зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства. З огляду на складність підприємства як відкритої системи, забезпечення високого рівня ЕБП можливе при системному підході до вирішенні цього завдання. У науковій літературі для описання процесу управління ЕБП, який включатиме в себе процес її забезпечення, частіше використовується поняття «система ЕБП».

Створенню надійної системи ЕБП передує комплекс підготовчих заходів. Від якості проведення даного етапу суттєво залежать подальші рішення щодо формування органів безпеки, залучення ресурсів – фінансових, матеріальних і людських, і ефективність управління ЕБП. Система ЕБП повинна мати у своїй основі концепцію ЕБП – систему поглядів, ідей, цільових установок, поєднаних єдиною метою, на систему ЕБП, а також система заходів, шляхів, напрямів досягнення поставлених цілей управління ЕБП. Концепція ЕБП має включати блок якісного аналіз рівня ЕБП, суть якого у аналізі стану навколишнього середовища, аналізі стану підприємства, виявленні потенційних і реальних небезпек і загроз, їх ранжирування за певними ознаками, визначення причин виникнення небезпек і загроз, тобто їх джерел, прогнозування можливих негативних наслідків окремих небезпек і загроз, розрахунок можливого збитку.

Виявлення потенційних і реальних небезпек і загроз пропонуємо називати далі ідентифікацією.

Ідентифікація потенційних і реальних небезпек і загроз – це ітеративний процес, який періодично повторюється, оскільки в діяльності підприємства можуть виникати нові загрози, змінюватися їх характеристики. Початкові дані для виявлення і опису характеристик загроз продукуються різними джерелами. У першу чергу це база знань підприємства, оскільки

аналіз результатів діяльності за попередні періоди дозволяють виявити багато проблем, як існували в минулому і за методом аналогії спроектувати їх на теперішній час. Інши джерелом даних про небезпеки діяльності підприємства може слугувати різноманітн інформація з відкритих джерел, наукових робіт, маркетингова аналітика і інші дослідницьк роботи у цій сфері.

Для збору інформації про небезпеки можуть застосовуватися різні підходи [6, с.188 Серед них найбільш поширені такі:

1. Аналіз документації полягає в перегляді усіх документів, що стосуються діяльнос підприємства. При цьому можуть бути проаналізовані небезпеки, які мали місце в минулом та способи їх нейтралізації, ефективність способів нейтралізації загроз, помилки, виявле можливі небезпеки за сферами діяльності та підрозділами підприємства.

Даний спосіб ідентифікації загроз і ризиків дозволяє сформувати базу даних загроз з ознакою за сферами діяльності підприємства та центрами їх виникнення, про що наголошу О. Б. Пойзнер [6], бо загрози виникають і реально реалізуються в конкретних підрозділах цехах, складах, відділах. У такий спосіб доречно формувати перелік внутрішніх дл підприємства загроз і ризиків. Відповідно до структури підприємства, керівництво йо підрозділів і сфер діяльності нестиме відповідальність за нейтралізацію відповідних загроз ризиків, коригуючи свою діяльність зі службою безпеки і керівництвом підприємства.

2. Картки Кроуфорда. Цей метод буде ефективним у процесі визначення перелі загроз і ризиків за різними ознаками та їх ранжування, тобто для формування бази динах небезпекам діяльності підприємства. Він є варіантом методу номінальної групи. Це інструмент можна використовувати для визначення загроз і ризиків діяльності підприємст або просто для збору ідей. За допомогою цього методу можна швидко зібрати інформацію думки, ідеї у великої кількості спеціалістів за короткий період часу (за бажанням експертів анонімно).

Переваги методу: можна швидко залучити велику кількість експертів і зібрати бага ідей задіявши великі групи за відносно короткий проміжок часу. При цьому ефе домінуючої особи зведено до мінімуму.

Ефект методу полягає в тому, що учасникам потрібно обмірковувати десять (залеж від кількості повторювань) різних загроз. Навіть при дублюванні відповідей серед учасник кількість загроз, що ідентифікуються, буде значною. Тобто, велика ймовірність, що пере загроз буде якомога більший, менша кількість загроз залишиться поза увагою. Якщо карт заздалегідь пронумерувати, починаючи з десяти до одного, а потім згрупувати схо відповіді, то в результаті можна отримати впорядкований список загроз (рейтинг очоля загрози, що набрали максимум балів).

Даний метод буде ефективним у плані визначення загроз і ризиків як явних, та прихованих.

3. Мозковий штурм є найбільш популярним методом ідентифікації ризиків, а отже загроз ЕБП. Його суть полягає в генерації довільного списку ідей, висловлених учасника методу. Варто зауважити, що для формування загального списку небезпек може бу проведено декілька етапів. Кожний етап може стосуватися конкретної тематики діяльно підприємства, наприклад окремої сфери діяльності. Мета – скласти первинний пере можливих небезпек для подальшого відбору і аналізу. Зосередження дослідження тільки конкретних областях можна розглядати і як перевагу методу, оскільки таким чин дослідження буде більш детальним.

На нашу думку, метод мозкового штурму можна використовувати для формуван переліку загроз і ризиків в різних сферах діяльності підприємства, як початковий кро створенні бази даних по небезпекам на етапі формування концепції системи ЕБП періодично з метою перегляду переліку небезпек. Проте не варто зловживати і проводи таке дослідження часто. Також, варто відмітити, що метод мозкового штурму може бу продовженням перших двох методів ідентифікації небезпек діяльності підприємст оскільки він дає можливість отримати досить вичерпну характеристику всього їх списку.

4. Метод Delphi. Цей метод аналогічний мозковому штурму, але його учасники не знають один одного. Опитування експертів проводиться у декілька етапів. Консенсус і детальний список небезпек діяльності підприємства можуть бути отримані за декілька циклів. Застосування даного методу займає багато часу, тому використовувати його для аналізу небезпек підприємства часто не доцільно. Ефективніше буде використовувати або метод мозкового штурму, або метод Delphi на вибір керуючих системою ЕБП осіб.

5. Метод номінальної групи є найбільш конструктивною модифікацією мозкового штурму, оскільки відособлює висунені ідеї від їх авторів. Метод дозволить ідентифікувати і розташувати небезпеки в порядку їх важливості. У результаті можна отримати перелік небезпек в порядку їх значимості. У такому процесі вони не лише ідентифікуються, але виконується їх попередня оцінка. При тому, що окремі пропозиції висуваються анонімно, остаточне рішення вважається груповим.

Проведення такого дослідження займає менше часу і зусиль ведучого, порівняно з методом Delphi. Даний метод можна використовувати частіше методу Delphi та мозкового штурму з майже схожим результатом.

6. Опитування експертів. Мета опитування експертів – ідентифікувати і оцінити небезпеки шляхом інтерв'ю відповідних кваліфікованих фахівців. Очевидно, в якості експертів необхідно залучати осіб, чиї судження найбільш допоможуть ухваленню адекватного рішення.

Метод вимагає багато часу і витрат. Але для ідентифікації зовнішніх загроз і ризиків більше підходить саме такий спосіб їх ідентифікації, оскільки зовнішні небезпеки не контролюються підприємством і спеціалісти та керівники даного підприємства можуть не бути достатньо компетентні щодо джерел виникнення таких небезпек.

7. Ідентифікація головної причини – це процес, розроблений корпорацією RCA. Він дозволяє визначити головні причини неправильної роботи, що піддаються ідентифікації і управлінню, а не усунути лише наслідки проблеми, оскільки вони очевидні.

Даний метод підходить для більш глибокого всебічного аналізу тих чи інших небезпек, усунути які не вдається протягом певного часу.

8. Контрольні списки стають останніми роками усе більш популярними при ідентифікації ризиків проектів, оскільки можна спільно використовувати інформацію з баз даних і комп'ютерні мережі. Для ідентифікації небезпек діяльності підприємства такий метод був би корисним. Проте на сьогодні він не має поширення, бо не розроблений на такому ж рівня як для проектів. Окрім того, для кожного підприємства перелік загроз, зокрема внутрішніх, буде свій. А для загроз і ризиків зовнішніх даний інструмент був би корисним.

9. Методи з використанням діаграм. Для організації інформації і демонстрації того, як різні елементи взаємодіють один з одним, використовуються діаграми причинно-наслідкових зв'язків. У результаті подібного аналізу можна отримати повну ієрархію небезпек. Проте даний метод більше підходить для аналізу небезпек діяльності підприємства.

Варто сподіватися, що у процесі ідентифікації загроз також можуть брати участь будь-які спеціалісти і з власної ініціативи вже вході функціонування системи ЕБП. У цьому випадку основний перелік небезпек сформований, але залишаються поза увагою або виникають певні загрози, що викликають негайну увагу даного фахівця.

Використання перерахованих вище методів (краще їх поєднання) повною мірою дозволяють сформувати базу даних по всіх (чи якомога більшому числу) небезпеках діяльності підприємства – загрозам і ризикам та їх докладною характеристикою. Результатом ідентифікації загроз і ризиків повинен стати перелік з описом їх основних характеристик: джерел небезпек, умови, наслідків впливу і можливих збитків. Після ідентифікації загроз слідує процес їх якісного аналізу. Він повинен включати детальну характеристику небезпек, їх групування, можливі заходи щодо захисту. При аналізі вірогідності і впливу передбачається, що ніяких заходів по управлінню ЕБП не виконується.

Варто відмітити, що процес управління ЕБП вимагатиме постійного моніторингу складу небезпек. Час від часу пропонується переглядати перелік загроз і ризиків, використовуючи, наприклад метод номінальної групи чи картки Кроуфорда. Рідше – більш докладні дослідження переліку загроз.

Результати якісного аналізу використовуються в ході подальшого планування діяльності з управління ЕБП, але, як правило, вже в процесі ідентифікації небезпек приховано виробляються заходи щодо заходів по їх нейтралізації або зменшення їх негативного впливу на діяльність підприємства.

Висновки і перспективи подальших розробок. Управління ЕБП передбачає систематизацію існуючих загроз ЕБП. До основних варто віднести такі ознаки: за джерелами виникнення загроз відносно підприємства, залежно від суб'єктивної обумовленості, за сферами діяльності підприємства, за частотою виникнення, за ймовірністю настання, за ступенем тяжкості наслідків, за функціональними складовими.

Для ідентифікації небезпек можуть застосовуватися такі методи: аналіз документації, картки Кроуфорда, мозковий штурм, метод Delphi, метод номінальної групи, опитування експертів, ідентифікацію головної причини та ін. Це дозволить сформувати базу даних за всіма загрозами і ризиками як основу для їх якісного аналізу. Результати якісного аналізу використовуються у ході подальшого планування діяльності з управління ЕБП.

У перспективі подальших досліджень передбачається вибір способів оцінки ймовірностей реалізації та величини негативних наслідків всіх загроз, визначення видів групувань загроз ЕБП та їх функціональних властивостей.

Список використаної літератури

1. Економіка підприємства: підручник [за заг. ред. С. Ф. Покропивного]. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
2. Пойзнер О. Б. Угрозы экономической безопасности предприятий: классификационный подход [Електронний ресурс] / О. Б. Пойзнер // Праці Одеського політехнічного університету. – 2000. – №1. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Popu/.
3. Мельник О. О. Система загроз економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / О. О. Мельник // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». – 2011. – № 25. – С. 97–103. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Natural/vcpi/index.html.
4. Гадышев В. А. Класифікація загроз экономической безопасности предприятия [Електронний ресурс] / В. А. Гадышев, О. Г. Поскочинова // Вестник санкт-петербургского университета ГПС МЧС России. – 2011. – № 2. – С. 27–31. – Режим доступу: http://vestnik.igps.ru.
5. Карачина Н. П. Термінологічний взаємозв'язок категорій в контексті економічної безпеки [Електронний ресурс] / Н. П. Карачина // Економічні науки. Серія: Економіка та менеджмент: Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – 2010. – Випуск 7 (26). Частина 2. – С. 28–36. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/En_em/.
6. Ньюэлл Майкл В. Управление проектами для профессионалов. Руководство по подготовке к сдаче сертификационного экзамена / Майкл В. Ньюэлл. – М.: КУДИЦ-ОБРАЗ, 2006. – 416 с.

Прийнято до друку 02.07.2012